

ЗАЈЕДНИЦА (НЕ)ЗАВИСНИХ ДРЖАВА

Commonwealth of (in)dependent states

Сажетак: Пратећи етапно, од самог оснивања па до данашњих дана функционисање једне такве специфичне регионалне организације као што је ЗНД, чланак настоји да подробније прикаже смисао њеног постојања, ефикасности и функционисања. ЗНД је био створен да распадне једне велике свјетске супер – силе, која је већином XX-ог вијека заједно са САД дефинисала биполарни свијет, учини што безболнијим, нарочито за нове државе и њено национално – етнички измјешано становништво. У првим годинама након распада СССР-а, ЗНД је одиграла велику улогу у што флексибилнијем и блажем распаду совјетске империје са што блажим последицама по њене народе. Што боље функционисање међу републикама на свим пољима је исто тако био задатак Заједнице коме се она посветила у оноликој мјери колико су јој то тадашње, не баш повољне прилике дозвољавале. Тешке године економске кризе нису омогућиле ЗНД да своје чланице што више међусобно интегрише и на економском плану. Захваљујући економском опоравку постсовјетских држава на самом почетку XXI-ог вијека и Заједница се трансформише, реформише, обнавља, а све у циљу што боље и плодотворније сарадње међу чланицама. Управо ЗНД на прави начин демонстрира колико су бивше републике Совјетског Савеза нераскидиво повезане друштвено – социјалним, безбједоносно – политичким, економским, културним, комуникацијско – транспортним и осталим везама захваљујући вишевијековном битисању народа ових држава на поменутом простору, упркос како унутрашњим тако и спољашњим факторима који постсовјетску интеграцију повремено, али ипак привремено зауставе. Земље ЗНД природно су одређене да математичким жаргоном исказано, реципрочно зависе једне од других, као што имају капацитет за успјешну сарадњу у будућим временима и епохама које доноси савремени свијет.

Кључне ријечи: ЗНД, постсовјетски простор, интеграције, Русија, СССР.

Summary: Following the stages from the establishment itself to the present day of the functioning of such a specific regional organisation as the Commonwealth

* Магистрирао на Факултету политичких наука у Сарајеву, усмјерење Међународни односи и економска дипломатија

of Independent States (CIS), the article seeks to further explain the meaning of its existence, efficiency and functioning. The CIS was created in order to make the dissolution of a major world super-power, which throughout the 20th century together with the USA defined the bipolar world, as painless as possible, especially for the new countries and its nationally and ethnically diverse population. During the early years after the dissolution of the USSR, the CIS played a major role in a more flexible and less severe dissolution of the Soviet empire, alleviating the consequences for its people. A more efficient functioning among the republics in all fields was also one of the tasks of the Commonwealth, to which it was devoted to the extent which was permitted by the then, not too favourable circumstances. Difficult years of economic crisis did not allow the CIS to mutually integrate its members as much as possible on the economy level. Thanks to the economic recovery of the post-Soviet states in the early 21st century, the Commonwealth has also been transformed, reformed, and renewed, and all this in order to achieve better and more fruitful cooperation between the members. The CIS may serve as a proper example of how the former Soviet Union states are inextricably linked by social, security-political, economic, cultural, communication-transport, and other ties, thanks to the centuries-long existence of the peoples of these states in this area, despite both internal and external factors which occasionally, but temporarily halt the post-Soviet integration. Mathematically expressed, the CIS members are naturally predisposed, , to be reciprocally depended on each other, just as they also have the capacity for successful cooperation in the future times and epochs brought on by the modern world.

Key words: CIS, post-Soviet space, integration, Russia, the USSR

Увод

На сада већ историјском, тајном састанку (Горбачов последњи председник СССР-а није о њему обавјештен) тројице тадашњих лидера Русије, Бориса Јељцина, Украјине Леонида Кравчука и Бјелорусије, Станислава Шушкевича донесена је одлука о укидању СССР-а. Најважније одлуке овог епохалног састанка у Бјеловешкој пушћи¹ биле су политичка Изјава о ликвидацији СССР као геополитичке реалности и Споразум о образовању Заједнице независних држава (ЗНД). Тројица лидера су озваничили распад совјетске супер – силе која је посљедњих неколико година „клизила“ ка свом нестанку захваљујући многобројним факторима, догађајима и процесима тога времена, који су погађали све слабашнију совјетску државу и њено жељно промјена друштво. Јељцин, Кравчук и Шушкевич су у тајности припремали бјеловешки састанак. Највећи иницијатор састанка био је један од најзаслужнијих људи за убрзано растурање СССР-а руски председник Борис Јељцин, који је већ дужи период водио политичку борбу са совјетским лидером за водећу позицију у Русији, а самим тим

¹ Бјеловешка пушћа (прашума) на граници Бјелорусије и Пољске гдје су тројица лидера Русије, Украјине и Бјелорусије 8.децембра 1991.год. у ловачкој државичкој резиденцији практично „ликвидирали“ Совјетски Савез.

и у цијелој совјетској држави, а низ фактора у складу са тадашњим временом му је и те како ишло на руку. Јељцин је добро знао да без Украјине распад није могућ а сам Кравчук није био спреман ни на један други договор осим украјинске независности што је одговарало и једном и другом. Бјелорусија и Шушкевич као најмање утицајан члан поменуте тројке је успјешно лавирала током преговора да би на крају верификовала споразум јер је фактички пристајала на било коју врсту договора склопљеног између Русије и Украјине. Када је распад совјетске империје озваничен пред тројицом лидера је било много посла. Било је лакше постићи споразум о ликвидацији него доћи до сагласности о структури која ће остати иза СССР-а. Споразум о оснивању ЗНД-а добио је своју легитимност пристанком и других (мада не свих) совјетских република на самиту у Алма – Ати^{2*}, у Казахстану 21. децембра 1991. године.

ЗНД, када је основан одиграо је можда највећу улогу а то је миран разлаз совјетских република што представља велико достигнуће с обзиром на потресе који су се дешавали на читавом простору бившег Совјетског Савеза. Заједница независних држава је на тадашњем минимуму заједничких интереса окупила већину совјетских република и кроз вријеме које је било пред њом добијала своје карактеристике, облике као и успјешне и неуспјешне функције регионалне организације на новом геополитичком пространству које данас називамо постсовјетски простор.

Стагнација Заједнице – кризне деведесете

На самиту у Алма – Ати новој организацији приступиле су све бивше совјетске републике осим прибалтичких, Летоније, Литваније и Естоније које су међу првима прогласиле независност од СССР-а и темељно се предали раду на евроатлантским интеграцијама (НАТО и ЕУ) у чему су им својски помагале западне силе на челу са САД, зарад виших циљева и интереса политичке природе који су се створили распадом совјетске државе. ЗНД је добио и своје органе. Споразумом је установљен највиши орган Заједнице – Савет шефова држава, а предвиђен је и посебан орган – Савет шефова влада.³ Послије самог оснивања испред ЗНД су се нашле многе потешкоће првенствено за његово успјешно функционисање у свијетлу догађаја који су обиљежили период стабиловања нових држава и цијелог простора који су те државе чиниле. Успјешно функционисати као новостворена регионална организација у условима када свака нова република тражи са себе и свој суверенитет што више није било нимало лако. Након распада СССР почеле су да се кидају вишедеценијске разноврсне везе

² Самит у Алма Ати тадашњем главном граду Казахстана одржан је 21. децембра 1991. годи гдје су у поред Русије, Украјине и Бјелорусије ЗНД-и приступилили и Казахстан, Азербејџан, Јерменија, Киргистан, Таџикистан, Туркменистан, Узбекистан, Молдавија а касније се придружила и Грузија (до њеног изласка из Заједнице 2008. године), чиме је окончано образовање ЗНД.

³ Драган Петровић, *Интеграциони процеси на постсовјетском простору*, Пешић и синови Београд 2010, стр.24

које су дуг период стваране међу бившим совјетским републикама. Русија, као највећа, најважнија и са највећим капацитетом од осталих преживљавала је можда своје најтеже тренутке у историји. Приватизација, олигархија и криминализација руског друштва пријетили су да Русију гурну у провалију из које јој не би било повратка. Слабост Русије су и те како на својој кожи осјетиле остале републике. Русија као замајац развоја постсовјетског простора је тако посредно ставила у кризу и остале сада сусједне државе. Нови модел капитализма са тржишно – либералним системом потпомогнут глобализацијом, наметнут је постсовјетским државама које су да би што прије имале опоравак прибјегле шок терапијама у својим привредама што је изазвало контра ефекат. Сан о муњевитом опоравку и постизању благостања онаквог какво су имале чланице ЕУ показао се нереалним у тадашње вријеме. Многе нове републике (нарочито централноазијске) нису се одмах снашле са суверенитетом који им је релативно брзо „дошао“ у руке и као последицу тога имале су разне потешкоће да се уклопе у нови систем и односе како на постсовјетском простору тако и укупно у међународним процесима и односима. Економско опадање република пратили су паралелно и друштвено – политички потреси на читавом простору некада јединствене државе. Распад СССР-а и укидање СЕВ-а (Савјет за узајамну економску помоћ земаља некадашњег Источног блока) 1991. године, доводи до радикалне измјене економских услова и за совјетске савезне републике, а ако је у значајном степену губитак тржишта земаља СЕВ-а могао да се компензује још довољно снажним привредним комплексом СССР-а, прекид међурејубличких совјетских савезних привредних веза био је ненадокнадив.⁴

Што се тиче безбједоносне ситуације на терену, била је крајње озбиљна. На цијелом простору почели су да избијају конфликти мањег или већег интензитета. Најделикатније је било на простору Закавказја и централноазијских република мада се не никако не може занемарити ни сукоб у Молдавији око Придњестровља. Многи од сукоба датирали су и пар година прије и саме назнаке распада Совјетског Савеза. Крајем 1986. године креће талас политичких, национално – етничких или социјалних конфликта – карабашки, грузијско – абхазијски и јужноосетински, чеченски, прибалтички, студентске демонстрације у Казахстану, гибања у Татарстану, догађаји у Таџикистану, ошски обрачуни између Киргиза и Узбека у Киргистану, ликвидација Турака Месхетинаца у Узбекистану – многи други широм Совјетског Савеза, безбројни штрајкови радника, рудара и других, политички протести од главног града до најудаљенијих места.⁵ На ове „унутрашње“ сукобе није остао имун Запад са својим савезницима. Била је то прилика да се што више и прије остваре интереси на том простору а њих са западне стране није било уопште мало. Форсирајући принципе и предности демократије, капитализма и глобализације Запад је све више продирао у земље бившег Савеза што је за њега само до прије неку годину било незамисливо и није никако хтио да испусти пружену му прилику.

⁴ Срећко Ђукић, *Крај СССР-а Русија*, Службени гласник, Београд 2011, стр.170

⁵ Срећко Ђукић, *Крај СССР-а и Русија*, Службени гласник, Београд 2011, стр.201

Степен интеграције у оквиру ЗНД-а узевши у обзир све наведене факторе био је у том периоду деведесетих година двадесетог вијека на ниском нивоу. Нове земље су се поред свега наведеног плашиле да би већи степен сарадње у Заједници опет испрофилисао Русију (што је природно и неминовно) као главну и најугицајнију међу чланицама Заједнице. Све је то организацију држало још увијек на истом нивоу од почетка њеног дјеловања. Сама Русија поринута у своје проблеме није имала снаге да кроз ЗНД и њене органе помакне тренутно стање са мртве тачке на већи и дјелотворнији ниво. Није мали број оних који су тврдили да је Русија деведесетих година XX вијека претрпела више штете него за вријеме Другог свјетског рата. Сматрана као „локомотива“ Заједнице руска држава није била у стању да покрене процесе у истој, а који су прижељкивани када се основала.

Ипак, не велики али примјетни помаци били су видљиви јер Русија је захваљујући њеном окружењу ради својих најпримарнијих државних интереса била приморана да у било којем облику задржи бар минимум утицаја, нарочито у оним државама у којима је распадом СССР-а вишемилионско руско становништво остало ван њених оквира. У те земље са значајним бројем русофонског становништва првенствено су спадале Украјина, Бјелорусија и Казахстан. Русија је током деведесетих развијала економску сарадњу са већином малих држава ЗНД (посебно из средње Азије и Закавказја) на изједначеном износу увоза и извоза, што је у пракси често значило да су увожене робе које нису оправдавале економске потребе, односно из политичких разлога. Већином деведесетих економска криза била је та која је умногоме спутавала могућности и потенцијале Заједнице. ЗНД напросто није могао у тако кратком периоду развоја догађаја на свом тлу наћи ефикасне и брзе одговоре, као и ријешити многе проблеме који су се наметали у новоствореним државама па су многе од њих тражиле алтернативне путеве којима би ријешиле бар дио својих проблема и потреба. Разне друге регионалне организације које су се појављивале биле су само доказ неефикасности и слабости Заједнице којом као да је пасивно чекала боља времена за дејство. Пошто до краја XX вијека ЗНД није успоставила економски вид интеграције који је пријекто био потребан постсовјетским земљама у том периоду, њена улога као регионалне организације у вријеме економског суноврата читавог простора гурнута је у други план.

Истовремено, ЗНД остаје као прва, најопштија структура, као општи оквир који покрива све аспекте сарадње и односа између држава на постсовјетској територији.⁶

Период опоравка

На самом почетку XXI вијека долази до примјетног економског опоравка земаља чланица Заједнице. Привредни раст је видан и константан из године у

⁶ Срећко Ђукић, *Повратак савеза – две деценије после*, Службени гласник, Београд 2012, стр.73

годину. Међусобна трговина, робне и сваке друге врсте постаје све интензивнија међу чланицама. Свакако да је почетак XXI-ог вијека који је означен као раздобље енергената допринео побољшању економских прилика читавог простора који обухвата Заједница. Значајну улогу у економском уздицању чланица свакако својим дјеловањем има и ЗНД. У оквиру ове организације интензивира се сарадња и главни органи који чине основу дјеловања Заједнице коначно почињу да служе сврси за коју су и основани.

Свим чланицама постаје јасно да само заједничком сарадњом на партнерским основама које с обзиром на традицију и историју не треба пуно надограђивати, могу на економским и разним пољима да остваре примјетан напредак. Свакако да је земља чланица која је дала нови импулс опоравка била Русија. Као што смо напоменули у периоду када енергенти добијају примарну важност и вишеструко скупе Русија са новим, сада државотворним руководством, добија прилику да крене путем опоравка на свим пољима. Како је Русија природни нуклеус, око кога се окупљају сада нове државе а њен интерес се увелико поклапа са интересима ЗНД, тако и ЗНД добија на свом значају и поспјешује нови вид сарадње својих чланица. Посебно интензитет економске сарадње добија на јачини што се манифестује на разним економским параметрима постсовјетских држава. Сировински пребогат регион коначно почиње да користи добар дио својих потенцијала и могућности. Нове државе су се ослободиле терета деведесетих, а и бојазан од Русије као хегемона све више јењава како се стање у земљама побољшава. Уз појачану сарадњу ових земаља природно су се формирале и разне друге регионалне организације као што су Царински савез, ЈЕП, Евроазијска унија, Савез Русије и Бјелорусије и друге, које су излазиле из оквира ЗНД а све у циљу што ефикасније и продуктивније сарадње међу државама. Ни Запад није сједио скрштених руку па је тако поједине од постсовјетских република као што су Грузија и Азербејџан, увукао у своје интересне сфере идентично преко разноликих организација као што је ГУАМ и њему сличне а које ће се временом показати много слабијим од организација у којима је Русија главни актер. Тако је постсовјетски, енергентима пребогати простор постао попрште на којем су се укрштали и сударали интереси свјетских и регионалних сила што је била још једна од отежавајућих околности за потпуно функционисање Заједнице како су је замислили њени оснивачи. У складу са позитивним промјенама које су се манифестовале у оквирима Заједнице, нужно је дошло вријеме и за њено додуше не корјенито реформисање што се и догодило на самитима чланица 2003. и 2007. године. Ради ефикаснијег дјеловања смањен је број запослених на оптималну цифру. Приликом реформисања ипак нису повријеђене нити унапријеђене основе споразума о ЗНД. Мноштво је фактора који су утицали на то да ЗНД добије већи степен кохезије и интеграције између чланица. Међутим, многа поређења ЗНД са ЕУ нису била прије свега реална а ни могућа, као ни најаве да ће ЗНД представљати достојан пандан европској заједници народа. Чак и земље чланице ЗНД које су отворено показивале аспирације према евроатлантским интеграцијама (првенствено

Грузија а потом и Украјина зависно од промјенама подложним политичким ситуацијама у земљи), су са једне стране биле спремне да уђу у те заједнице са изразито наднационалним карактером, да би са друге стране одлучно одбијале сваку врсту нових иницијатива у Заједници гдје би све јача у свјетским оквирима Русија, имала највећу улогу, без обзира којег карактера би та интеграција била. На руској страни је сазревало схватање да је међудржавна структура између бивших совјетских република, оличена у ЗНД-у, нешто највише што се могло постићи у „очувању“ виртуелног СССР-а, те последње руске империје.⁷ Како велике силе воде главну ријеч у осталим организацијама широм свијета тако и Русија настоји да у Заједници има што већи утицај који је од посебног интереса за њен примарни вектор спољне политике а то је свакако постсовјетски простор. Некада са више успјеха а некада са мање Русија гради или надограђује међусобне односе са осталим чланицама Заједнице, настојећи да се ти односи у највећој могућој мјери поклапају са државним интересима саме Русије а на што мању штету или чак штавише ако је то оствариво корист свих постсовјетских држава.

ЗНД и Русија

Са својим “брзим” опоравком и све снажнијим економским, војним, па и културним продором на међународну сцену, Русија је јасно демонстрирала на самом почетку XXI-ог вијека на које мјесто на свјетској лествици међународних лидера жели да дође, а које јој по величини, надлазећој снази и све већој моћи и припада. ЗНД је била један од инструмената преко којих је Русија настојала да реализује своје интересе и планове, само сада на један сасвим нови, прагматичнији начин него онда када је била главни покретач, али и кочничар бившег Совјетског савеза.

Територија Русије чини скоро три четвртине територије ЗНД-а и око 52% становништва, њен друштвени производ представља више од 70% друштвеног производа Заједнице, а вредност руског извоза робе и услуга износи око 70% вредности извоза ЗНД-а.⁸ У оквирима ЗНД Русија се с правом сматра као главна покретачка снага без које би функционисање и само постојање Заједнице било неоствариво и незамисливо. Примјетан је интерес Кремља да ова регионална организација функционише све боље и да се интеграциони процеси настали њеним оснивањем што више побољшају и унаприједије што није увијек био случај. Русија је од распада Совјетске империје претежно чинила уступке својим новим сусједима, чак и на своју штету, а само да би задржала барем минимум утицаја које је раније имала у тим републикама. Наравно, и новостворене државе су свијесне снаге, моћи и утицаја Русије у ЗНД, па се у складу с тим и руководе својим учешћем у заједници. Интеграциони проце-

⁷ Срећко Ђукић, *Повратак савеза – две деценије после*, Службени гласник, Београд 2012, стр.67

⁸ Срећко Ђукић, *Повратак савеза – две деценије после*, Службени гласник, Београд 2012, стр.87.

си на пост совјетском простору пролазе разне фазе и промјене са мањим или већим интензитетом а у основи свих тих процеса стоји Русија као најутицајнија земља на поменутом простору. Зависно од различитих фактора сарадња Русије са чланицама Заједнице није на истом нивоу. То се прије свега односи на три, за Русију најважније сусједне земље – Украјину, Белорусију и Казахстан. У спољнотрговинској размени Белорусија, Украјина и Казахстан обухватају између 80 до 90% целокупне трговинске размене Русије са ЗНД.⁹ Осталих осам држава чланица (четири из централне Азије – Узбекистан, Киргистан, Таџикистан, Туркменистан, три из Закавказја – Грузија, Јерменија, Азебејџан и Молдавија из источне Европе) су мање-више ослоњени на Русију у зависности од политичких прилика које су подложне промјенама што се на најбољи могући начин манифестовало кроз “’норанцасте револуције” које су захватили добар број ових земаља. Ипак и друге државе (осим наведене три најважније) кроз ЗНД и друге регионалне пројекте сматрају Русију својим највећим сарадником, гдје би прекид вишевијековних веза између тих држава и Русије свакако много више ишао на штету постсовјетских република. Најбољи примјер за то даје нам Таџикистан гдје њен председник Е. Рахмонов отворено позива Русију да инвестира и експлоатише рудна богатства те земље.^{10*}

Поред једног вида обнове савеза на постсовјетском простору у којем Русија чини језгро од које све почиње, све је примјетније и настојање Запада да оствари што већи утицај на овом прије свега сировинама и енергентима пребогатом пространству. У глобализованом свијету, Русија је због продора Запада на њено “’ближе иностранство” принуђена да изналази рјешења како и на који начин да окупи бивше републике СССР-а око себе, гдје би она била управо таквог статуса да партнерство и сарадња са њом није само неопходна него чак штавише и пожељна. Многоструко повећавање цијена нафте и гаса на почетку XXI вјека омогућило је енергетској супер-сили Русији да се тзв. “петро долари” преливају у руском буџету. Захваљујући томе и Русија је много лакше могла да проширује зоне свога утицаја како у ЗНД тако и ван њених оквира.

Позитивни процеси опоравка који су захватили простор бившег СССР-а дали су додатну снагу ЗНД да функционише на већем и квалитетнијем нивоу, а Русија као држава без које то не би било оствариво игра пресудну улогу у оквиру Заједнице која окупља скоро све бивше совјетске републике.

⁹ Драган Петровић, *Интеграциони процеси на пост совјетском простору*, Пешић и синови, Београд 2010, стр.60.

¹⁰ “Сматрам да данас у Русији постоје реалне шансе, а у недрима Таџикистана лежи цела Менделеејева таблица. Богатства наше земље су недирнута. На пример, највећи рудник сребра у свету налази се код нас, у Канмансуру. Ми смо га оставили пре свега за руске инвеститоре.” (С. Ђукић, оп.цит.,стр.460)

Спољна трговина Русије са чланицама ЗНД (у милионима \$)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
		Извоз					
Укупно	14530	15895	16624	13699	10707	13801	14440
Од чега							
Азербејџан	85,6	171	219	149	115	136	131
Јерменија	127	103	95,7	128	56,9	27,5	75,3
Белорусија	2965	3522	4673	4670	3767	5557	5249
Грузија	48,9	101	148	106	57,5	42,3	57,9
Казахстан	2555	2550	2471	1893	1226	2247	2720
Киргизија	105	159	168	132	84,5	103	82,6
Молдавија	413	390	381	325	241	210	240
Таџикистан	190	152	88,6	774	66,6	55,9	69,1
Туркменија	93,1	115	266	95,1	60,3	130	140
Узбекистан	824	1085	874	563	240	274	407
Украјина	7149	7547	7240	5550	4792	5024	5269
		Увоз					
Укупно	100	100	100	100	100	100	100
Од чега							
Азербејџан	107	151	260	173	99,7	135	79,9
Јерменија	75,1	84,8	59,7	39,2	27,5	44,0	51,5
Белорусија	2185	3024	4780	4608	3222	3715	3941
Грузија	57,9	68,0	150	65,0	50,0	76,6	83,0
Казахстан	2675	3041	2744	1884	1397	2200	1985
Киргизија	101	147	148	132	94,9	88,6	61,4
Молдавија	636	829	841	512	267	325	346
Таџикистан	167	88,0	97,2	60,2	112	237	129
Туркменија	179	168	157	44,7	76,7	473	38,9
Узбекистан	889	654	1015	528	468	663	581
Украјина	6617	6294	3982	3267	2528	3651	3620

Извор: Драган Петровић, Интеграциони процеси на постсовјетском простору, Београд 2010, стр.60.

Закључак

ЗНД је основана као једна врста алтернативе СССР-а који је дефинитивно престао да постоји споразумом из Бјеловешке прашуме 8. децембра 1991. године. Од тог времена на читавом простору бившег Совјетског Савеза „битише“ Заједница са свим својим недостатцима и предностима. Основне интенције Споразума о оснивању ЗНД данас постају јасније а очекивања су се свела у реалне оквире.¹¹

Иако је ова регионална организација предвиђена да одмах по оснивању економски интегрише нове државе, она то добрим дијелом током свога функционисања није успјела да реализује. Сва предвиђања, најаве и идеје да ће ЗНД бити једнако ефикасна и успјешна као ЕУ у великој мјери се нису остварила, што је сагледавајући све елементе и структуру обе организације фактички неизводљиво. ЗНД није успјела да све своје чланице повеже прије свега царински, монетарно, на техничким и другим потребним нивоима у економском смислу. Све реформе и настојања која су вођене у том смјеру или су заустављене или су на свом путу да се и ако се уопште могу реализовати. Као један од битних разлога зашто постсовјетске државе нису употпуниле економску интеграцију јесте свакако бојазан од поновне руске снаге и моћи. Друге регионалне организације које су основане на истом тлу дају својим примјером (Евразес, ЈЕП, ОДКБ на примјер) јасну слику осталим „зависним“ постсовјетским републикама и представљају све могућности које стварају ове организације.

Просто велики број „природних“ фактора намеће (не)зависним републикама многоструку сарадњу. Вишевјековна сарадња, која је свој врхунац доживила у СССР-у била је више него солидна основа за сарадњу сада на међудржавничком нивоу ових држава. Тако сада на постсовјетском пространству имамо групу земаља које умногоме и по многобројним параметрима зависе и ослањају се једна на другу, и само на тај начин могу коегзистирати без обзира на све потресе и процесе глобализованог међународног поретка. Заједница је умногоме и доприњела да прије свега њени грађани што мање осјете инерцију деструкције која увијек снажно погоди сваку империју при распаду. Касније реформе које су захватиле ЗНД само су поспјешиле њено функционисање. Иако још није на високом степену интеграције, ЗНД је и даље организација од које почињу све врсте сарадње првенствено њених чланица. Научници, совјетолози, аналитичари и стручњаци сличних профила који су посвећени овој проблематици, сложни су у једном, а то је да је управо захваљујући оснивању ЗНД-а спријечен „крвави“ сценарио распада земље попут онога који се најалост одиграо на простору бивше Југославије.

¹¹ Срећко Ђукић, *Тајне беловешке пушће*, Албатрос плус, Београд 2010, стр.282

Литература

Бжежински Збигњев, *Велика шаховска табла*, ЦИД, Подгорица 2001.

Петровић Драган, *Геополитика постсовјетског простора*, Прометеј, Нови Сад 2008.

Петровић Драган, *Интеграциони процеси на постсовјетском простору*, Пешић и синови, Београд 2010.

Ђукић Срећко, *Крај СССР-а и Русија – ново руско окружење*, Службени гласник, Београд 2011.

Ђукић Срећко, *Повратак савеза – две деценије после*, Службени гласник, Београд 2012.

Ђукић Срећко, *Тајне беловешке пушће – Вискули – последњи дан СССР*, Албатрос плус, Београд 2010.